

Богдан Леськів
студент гр. ФФАМ-11,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Анна Іванова

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Складна політична та соціально-економічна ситуація, яка виникла в Україні через військову агресію з боку РФ зумовила необхідність пошуку додаткових фінансових ресурсів, які потрібні для фінансування «воєнних» видатків держави та забезпечення функціонування держави. Одним із головних таких ресурсів є податки та збори, які справляються на державному та регіональному рівні. При цьому, важливо оцінити не лише фактичні надходження від податкових платежів, але й можливості для їх зростання, які досліджуються через категорію «податковий потенціал».

Податковий потенціал також можна розглядати на рівні держави або окремо взятого регіону. Оскільки, в Україні податкова політика спрямована саме на децентралізацію бюджетних ресурсів та підвищення самостійності органів місцевого самоврядування, то доцільніше, на нашу думку, розглядати саме податковий потенціал регіонів, особливо коли на частині території України ведуться військові дії.

В науковій літературі існують різні підходи науковців до трактування поняття «податковий потенціал», що відображають його сутність та зміст.

Так, О. Башуцька пропонує трактувати податковий потенціал як «граничну величину податкових доходів, які можуть бути акумульовані місцевими органами самоврядування на підставі діючих норм податкової системи, та обумовлюються податковою спроможністю економічних суб'єктів регіону» [1, с. 8]. Тобто, податковий потенціал розглядається як можливість залучення фінансових ресурсів без зростання податкового навантаження на суб'єктів господарювання.

Схожу думку висловлює С. Супруненко, яка податковий потенціал регіону розглядає як «...регіональні фінансові можливості щодо відтворення податкових надходжень у бюджетну систему, виходячи з оподаткованої бази, що склалася в регіоні, без негативного впливу на суб'єктів господарювання» [2, с. 225–229].

Погоджуємося з думкою О. Десятнюк та Ф. Ткачика, які розглядають податковий потенціал регіонів «як економічні відносини адміністративно-територіальної одиниці в процесі пошуку можливостей формування бази податкових доходів бюджету та їх раціонального перерозподілу» [3, с. 81], що передбачає використання податкового потенціалу регіонів не лише з позиції акумулювання існуючої бази оподаткування, але й пошуку додаткових джерел та можливостей для збільшення бюджетних ресурсів регіонів.

В економічній літературі виділяють три основні компоненти податкового потенціалу: реалізована складова, нереалізована складова та прогнозована складова.

Кожна компонента податкового потенціалу містить джерела його формування. Зокрема, реалізована складова складається з фактичних податкових надходжень, а дійсна база оподаткування формується за рахунок «об'єктів оподаткування підприємницької діяльності; оподаткування доходів фізичних осіб, споживання населенням суспільних благ, власності». Відповідно, збільшення податкових ставок зумовить розширення реалізованої складової.

Нереалізована складова включає в себе податкові пільги, податковий борг та «тіньовий сектор» економіки. Відповідно, розширення податкової бази на діючих підприємствах, шляхом скорочення податкових пільг, надходження від виходу суб'єктів господарювання з «тіньового сектору» економіки, запровадження нових фіскально ефективних податків на існуючі об'єкти є резервами для розширення податкового потенціалу. Як зазначили у своїх дослідженнях А. Крисоватий, А. Кізіма та В. Маслій «мобілізація податків, зборів, обов'язкових платежів у повному обсязі до бюджетів становить реалізовану складову податкового потенціалу, а до нереалізованої частини можна зарахувати існуючі в економіці України податкові пільги» [4, с. 37].

Прогнозована складова є потенційно можливою базою оподаткування: можливі зростання податкових надходжень від створення нових підприємств або галузей економіки, або за рахунок економічного зростання діючих суб'єктів господарювання.

Детально дослідивши структуру податкового потенціалу, розглянемо фактори, що впливають на його розвиток, а саме: законодавча база державних бюджетних доходів; економічна структура регіону та її забезпеченість оподаткованими ресурсами; стан і перспективи розвитку регіональної податкової політики; податкова культура суб'єктів підприємницької діяльності; особливості територіальної організації та податкової системи регіону; розвиненість ринкової, виробничо-транспортної, соціальної інфраструктури; геополітичне положення регіону та ін. [5].

За для того, аби ефективно використовувати податковий потенціал регіону, необхідно точно його визначати. Для цього використовуються різні методи оцінки податкового потенціалу, а саме: метод на основі середнього доходу на одну особу; метод на основі макроекономічних показників; метод на основі індексу податкостроможності; метод на основі індексу податкового потенціалу; метод сукупних податкових ресурсів; метод на основі регресійного аналізу; фактичний метод; метод репрезентативної податкової системи [6].

Зазначені методи дозволяють сформулювати певні уявлення про податковий потенціал того чи іншого регіону.

Отже, дослідження податкового потенціалу є важливим компонентом податкової політики держави, оскільки дозволяє підвищити рівень економічного зростання на певній території шляхом розширення бази оподаткування або збільшення податкових ставок. Однак, максимізація надходжень від податків та зборів, що може бути зібрана у певному регіоні, не повинна негативно впливати на діяльність суб'єктів господарювання та розвиток економіки регіону в цілому.

Список використаних джерел:

1. Башуцька О. Податкове планування та прогнозування в системі податково-бюджетного регулювання. *Наука й економіка*. 2010. № 1 (17). С. 7–10.
2. Супруненко С. А. Податковий потенціал в стратегічному податковому плануванні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 13. С. 225–229. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_13_52.
3. Десятнюк О. М., Ткачик Ф. П. Роль податкового потенціалу в розвитку місцевого самоврядування в Україні. *Світ фінансів*. 2021. № 1 (66). С. 77–88.
4. Крисоватий А. І., Кізіма А. Я., Маслій В. В. Планування та прогнозування податкових надходжень: навч. посіб. Тернопіль: Економічна думка, 2011. 260 с.
5. Горленко І. О., Тарангул Д. О., Степаненко А. А. Фактори впливу на формування податкових надходжень із регіону. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. 2010. № 2 (49). С. 67–73.
6. Лук'яненко І. Г. Прогнозування податкових надходжень за допомогою моделей. *Фінанси України*. 2001. № 7. С. 89–98.